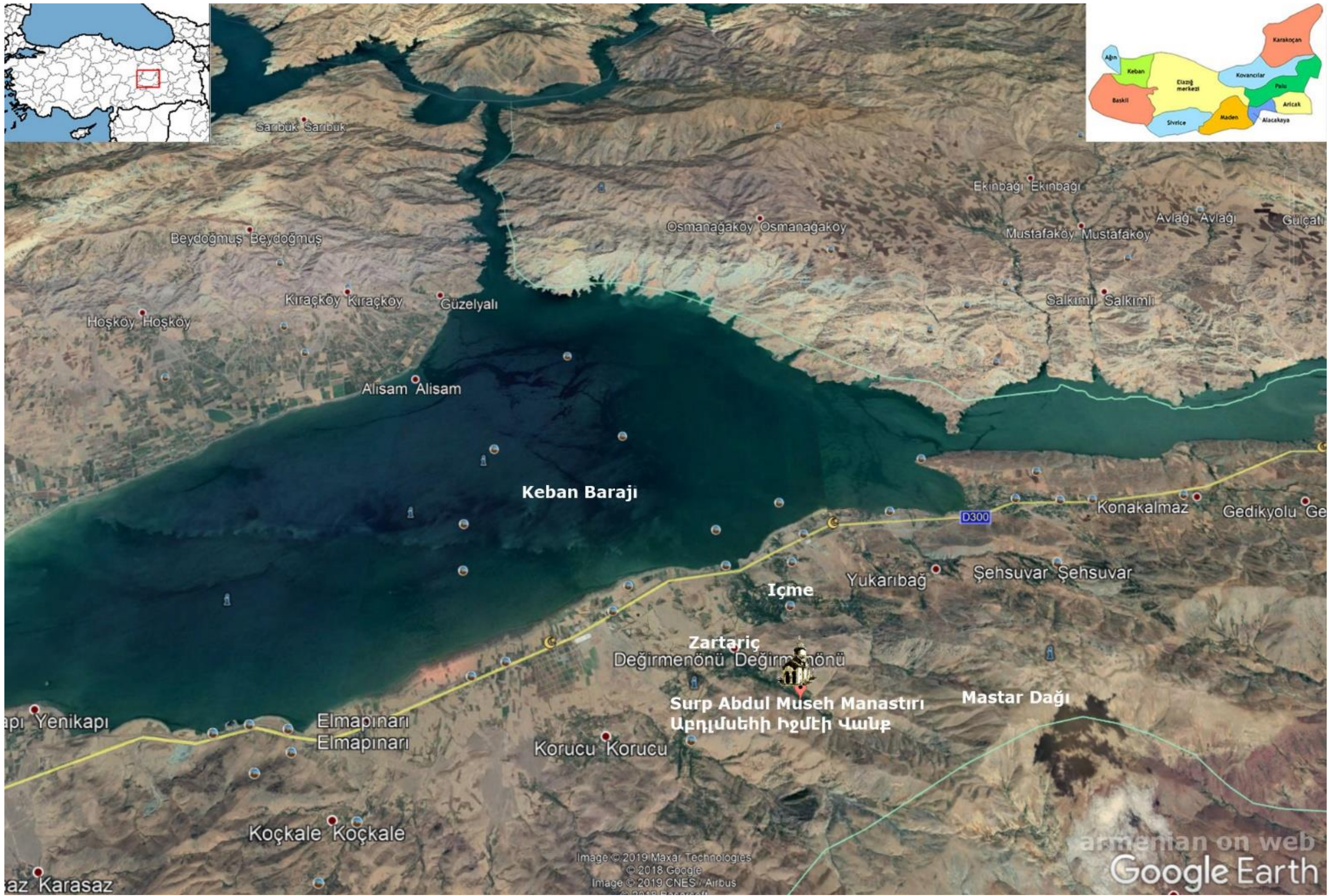
Harput, Zartariç Surp Khaç, Surp Muşeğ Manastırı (Abdul Museh) Աբդլմսեհի կամ Զարդարիչի եւ կամ Իջմէի Վանք

Ardachès Khodjasarian
31/10/2019
https://bit.ly/322gkEo

Elazığ (1), Ermeni yerleşim biriminde Dördüncü Hayk'ın başlıca yerleşim eyaletlerinden Harput (Kharpert, Խարբերդ) Antsid (Անձիտ, Յանձէթ) (2) Ilçesi Zartariç (3) Köyünde bulumaktadır. Zartariç, Elazığ merkeze 35 km. mesafede karlı Mastar Dağı'nın (Մաստառ լեռ) batı eteklerindeki su kaynaklı, çok sulak biraz derince arazide saklanmaktadır (4). Eprigyan kitabındaki (5) köyün adı cumhuriyet sonrası Değirmenönü olarak değiştirilmiştir. 1975'de yapımı biten Keban Barajı kıyılarında bulunur.

Koordinatları 38°36'16.82"K 39°32'26.77"D dır. 1834 Osmanlı nüfus sayımında Zartaric'de kayıtlı Müslüman'a rastlamadım ancak 36 hanede 144 Ermeni erkek tespit ettim. 1840 nüfus sayımında 48 hanede 149 Ermeni erkek kayıtlıdır. 1878 Ermeni nüfus sayımı, köyde yaşayan 410 Türk'ün yanı sıra 30 hanede 211 Ermeni göstermektedir. Eprigyan, Zartaric'in nüfusunu 188 Ermeni ve 410 Türk olarak aktarır. 1894 Mamuret-ül Aziz Vilayeti Salnamesine göre köyde toplam 122 hanede 213 Ermeni (119 erkek ve 94 kadın) ve 441 Müslüman (225 erkek ve 216 kadın) yaşamaktadır. Soykırım öncesinde Ermeni nüfus neredeyse % 30 azalmış ve 13 hanede 120 Ermeni kalmıştır (6).

Kuzey batısında bulunan Içme (7) Köyü ile arasında Abdul Museh Manastırı (8) bulunmaktadır. 12. yüzyılda inşa edilmiştir. Manastırın adı, Şuşe Surp Kevork Khule Manastırı (Շուշէ Սուրբ Գէորգ Խուլէ վանք) içinde bulunan 1843 tarihinde kutsal eşyalar için hazırlanan kutudaki yazıda bulunur. Bu yazıda Arapgirli Giragos yebisgobos (Կիրկոս եպիսկոպոս Արաբգերու քաղաքին), Milkan Amira (Միլքան Ամիրա) isimleri geçmekte ve

iki manastırdan bahsedilmektedir (9). Ikinci olarak 16. Yüzyılda Akantankeos el yazması tarih yazılarında görülür. “1595 (ermenice tarihlendirme ile ՌԽԴ -tarihinde Abdlmseh’de yazılan…” 1595 tarihlidir.
17. yüzyıla kadar Caesarea (Kayseri, Կեսարիա) Piskoposluğunun merkeziydi. 24 köyle çevriliydi; Içme’liler için de kutsal yer olarak kabul edilir ve her yıl karnaval zamanında orada buluşurlardı. H. Hamazasp kitabında manastırın durumunun içler acısı olduğunu yazar. 1905 tarihli Püzantion’da ise terk edildiğini yazmakta. Günümüze ancak haritada yeri gösterilen bir resim kalmıştır (7). Manastıt’ın batısında Barav Kaya (Պառաւ Քար) adlandırılan dağ bulunur.

Manastır görevlisi vartabet Garabed (Կարապետ † 1889) duvarları, sayısız odaları ve ibadet hanesi ile yakından ilgilenerek harabeye dönüşen manastır kompleksini onarımıştır. Manastırın etrafı tarla, bağ ve meyva, bilhassa ceviz ağaçlarıyla çevriliydi. Kilisesi şehit Aziz Apdlmseh ve Kutsal Tanrı’ya (Սուրբ Աստուածածին) adanmıştır. Her iki köye yakınlığından ötürü Zaratiç, Içme Manastırı olarak da adlandırılmaktadır.

Abdul Museh (Աբդլմսեհ) Suryani kökenli Ermeni erkek ismidir (10). 15. yüzyıla kadar kullanılmaktaydı. Aziz olmadan önce Pers’de yaşayan Asher adında Yahudi bir gençti. Hristiyan olmaya karar verir ve arkadaşları onu, vaftif ettikten sonra Yahudi geleneğine karşı kulaklarını delerler ve Isa’nın hizmetkarı anlamına gelen Abdlmseh adını verirler. Annesinin olayı ört-bas etmek istemesine ragmen babası kulaklarını görür. Oğlunun din değiştimesine kızar ve onu bir pınar başında şehit eder. Daha sonra pişmanlık duyar ve kendisi de ailece hristiyanlığı kabul ederek oğlunun şehit olduğu yerde bir manastır inşa ettirir. Oğlunun bir elini gümüs bir kutuya koyarak orada teşhir eder (11). (A. S. / H.)

Dip not ve kaynaklar :

(1) - Elazığ, Kharpert, Harpoot, Խարբերդ
(2) - Ğugas Vartabet Inciciyan, *Eski Ermenistan Imzası, Büyük Hayk*, Venedik 1822, s.41, 58 (Ղուկաս վարդապետ Ինճիճեան, *Ստորագրութիւն հին Հայաստանեայց Մեծ Հայք*,

Վէնէտիկ 1822, էջեր 41-58)
(3) - Zartariç, Zerteriç , Զարդարիչ, Զարդարիճ, Զարդառիճ, Değirmenönü
(4) - *Doğu günlüğü*, 30 Kasım - 12 Aralık 1890, sene 7, n° 2063 (*Արեւելք Օրագիր,* 30 նոյեմբե - 12 դեկտեմբեր 1890, Է տարի, թիւ 2063)
(5) - Eprikyan, *Coğrafya Sözlüğü*, s. 730 (Յ. Ս. Էփրիկեան, *Պտկերազրդ Բնաշխարհիկ Բարարան*, հ. Ա, Վենետիկ 1902, էջ 730)
(6) - Yazar George Aghjayan, Harput-Demografi, Houshamadyan, 14/03/16, Çeviren: Arlet İncidüzen,
(7) - Içme, Իջմէ, Իչմայ
(8) - Abdul Museh, Aziz Apdlmseh, Surp Ahputmuseh Vank, Zartarich Surp Khach, Ապտլ Մսէ, Ապտուլ Մու շէխ, Աբդլմսեհ, Ապտըլմուսեխի վանք, Աբդլմեսիհի վանք, Մերկիւրիոս, Սուրբ Մերկերիոս վանք, Սուրբ Աբդալմսեհ, Աբդուլ Մսեհ, Ապտլմսեհ, Ապտլ Մսեհ, Ապտլ Մուսեղ, Ապտուլ Մեսեղ, Ապտուլ Մուսեղ, Զառդառճո վանք, Զարդարիչ, Զարդարիճի վանք, Իչմե, Zerteriç Köyü Surp Aptılmıseh Manastırı ; Stepan Melik-Pakhşyan, *Ermeni yerleşim yerleri*, Yerevan 2009, s. 141 (ՍՏԵՓԱՆ Մելիք-բախշեան, *ՀԱՅՈՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԱՅԻՆ ՎԱՅՐԵՐ*, ԵՐԵՎԱՆ, 2009 էջ 141) ; H. Hamazasp Osgyan, Sepastia, Harpert, ... illeri manastırları (Հ. Համազասպ Ոսկեան, *Սեբաստիայի Խարբերդի ... նահանգներու վանքերը*, Վիեննա 1962, էջ 80)
(9) - Puzantion, yıl 1900, N°1127 (ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ, տարի 1900, թիւ 1127)
(10) - Krikor Asdvadzapan, *Kutsal davranış*, Abda, Eçmiazin 2009 (Գրիգոր Աստվածաբան, *ՎԱՐՔ ՍՐԲՈՑ, Աբդա*, Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ 2009)
(11) - Khatchadur yev Yeghsa Pilibosyanner, Itchme, Doğum yeri, s15 (Խաչատուր եւ Եղսա Փիլիպոսեններ, Իջմէ, Ծննդավայր, էջ 15)